

Kirjutanud kunagi lätlane luuletuse. See tõlgitud vene keelde, sealt omakorda leedu keelde ning lõpuks läti keelde tagasi kui leedu algupärand.

Ka Eesti ajalugu on võõrvõimude surve all meenutanud mõnikord pigem tagasitõlgitud luuletust kui originaali.

Kui eesti haritlased 1940. aastatel üksteise järel kinni võeti ja üle kuulati, siis võis kõige süütumgi asjaolu umbkeelse ülekuulaja suus teisendada riigikukutamiseks. Heiti Talviku ülekuulamislugu on selles mõttes tüüpiline.

Ausus pöördus ütleja enda vastu.

Aga ega pugeminegi teise märgisüsteemi kandjate ees tahtnud päriselt õnnestuda. Kui Vares esitab 15. juulil EKP Tallinna Linnakomiteele käsitsi kirjutatud eluloo, kus ta lapsepõlv muutub revolutsiooniliseks, vanemad surevad “töösurma” ja vabatahtlik osalemine Vabadussõjas saab maha salatud, siis saab ta sõjajagu ajapikendust, et nagu Talvikki tunduvat enne loomulikku aega hukkuda.

Ja nii tundubki, et vaid suur nalja- ja joomamees Oskar Luts käitub ajaga adekvaatselt, kui ta väidab ülekuulamisel, et ei ole midagi kuulnud Talvikust, sest kes kõiki neid noori kirjamehi teab.

Kui Stalini-aegsete asjameestega oli asi ühemõtteline, siis polnud see alati paugupealt võimalik ka inimestel, kes tahtsid Eestis toimuvast aru saada. Kui Jaapani Tallinna saatkonna esimene sekretär Shigeru Shimada teeb 1940. aasta suvel Jaapani välisministrile ettekannet, imestab ta, milleks on eestlastele vaja veel kommunismi, kui nende riigis on niigi palju sotsialistlikke jooni.

1950. aastatel oli asjadest arusaamine aru saada tahtjaile lihtsam. USA Luure Keskvalitsuse 1958. aasta aruande “Antikommunistlik potentsiaal Hiina–Nõukogude blokis” Balti riike käsitlev osa on selline, millele pole midagi olulist ei lisada ega ära võtta.

Need vene-, jaapani- ja ingliskeelsed dokumendid kõnelevad nüüd eesti keeles. Kõrval- või ülal seisja pilk peaks aitama teritada ka meie oma pilku. Numbri fookusse tõuseb see igavene 1940. aasta oma ees- ja järelmängudega, isikuist aga Johannes Vares-Barbarus, keda mõned uue aastatuhande kirjamehed püüavad valgeks võõbata. Paraku jääb värvi väheseks.

Ott Raun